

FRÅN OUTSIDER TILL JÄMLIKE

Varför är kvinnliga konstnärer så osynliga i konsthistorien och hur kommer det sig att Karin Mamma Anderssons målningar går för miljoner på konstaktionerna idag? När tidigare bildläraren och kulturskribenten Torgny Åström och poeten och kulturchefen i Härnösand Jan Wolf-Watz hade ett offentligt samtal om konst och poesi på Sambiblioteket i våras glömde de fullständigt bort kvinnorna. Skamset började de därför genast planera för ett nytt samtal denna höst om kvinnliga konstnärer. Härom veckan blev det av och Torgny Åström och konstvetaren och curatorn Rebecka Wigh tog sig an ämnet *Kvinnliga konstnärer från outsider till jämlike* och vi (ett tjugotal) i publiken lyssnade intresserat.

De tre kurviga gudinnekropparna i marmor på Parthenonfrisen från 438 f Kr. tycker Torgny Åström har samma inbjudande känsla av skimrande hud och hull som Barbro Bäckströms nakna kroppar i järnduk från 1960-talet. Barbro Bäckström var kurskamrat med Torgny på bildlärarlinjen på Konstfack och han minns hur hon av en tillfällighet hittade fram till materialet. Barbro dog tidigt men hennes konstverk går också de för höga summor på Bukowskis konstaktioner. Här i länet hänger en kroppsskulptur i järnduk av Barbro Bäckström på Sandöskolan.

Letar man grundligt så visst hittar man kvinnliga konstnärer i konsthistorien men de är få och oftast starkt osynliggjorda av sina manliga kolleger och samtida konstkritiker. Först 1864 fick kvinnor tillträde till konstskolorna i Sverige och långt in på 1980-talet användes H W Jansons *Konsten* som huvudbok inom all konstvetenskaplig utbildning. Där nämns inte med ett ord något om kvinnligt konstnärskap i den utförliga genomgången av världskonsten genom tiderna. Nuförtiden har H W Janson inte samma monopol på konsthistorien och det har kommit viktiga konsthandböcker med tydligt genusperspektiv: Germain Greers *Hinderloppet* (1980), Gerd Reimers *Kvinna och konstnär* (1987), Anna Lena Lindbergs *Konst, kön och blick* (1995) och den 2005 utkomna *Konstfeminism, strategier och effekter i Sverige från 1970-talet till idag*.

För Torgny Åström personligen var Moderna museets stora utställning 1966 med bl.a. Niki de Saint Phalles skulptur *Hon* en ögonöppnare om genus i konsten. Men även vårsalongen på Härnösands konsthall 1980 var en viktig händelse. Där ställde de fyra konstnärerna Margot Öjemark Wik, Lilian Ringström, Kjersti Dahlstedt och Annalena Sondell ut under samlingsnamnet Att *vara kvinna*. Speciellt Annalena och hennes konstnärskap berörde Torgny djupt. De blev ett par. En av hennes målningar från den utställningen hänger på Härnösands teater. På teatern finns också en annan favorit nämligen Lena Lervik med sin Astrid Lindgrenskulptur i Iera. Hon och Hertha Hillfon är enligt Torgny, de största nu levande skulptörerna i Sverige. Hertha Hillfon är dessutom barnfödd i Ångermanland. Hon växte upp med 13 syskon i Säbrå, strax norr om Härnösand.

Torgny avslutar med att tipsa om konstupplevelsen i Östermalms tunnelbanestation. Där kan man vandra runt och njuta av Siri Derkerts utsmyckning. Hon var 73 år när hon med stor kraft och ilska uttryckte sitt starka engagemang i freds-, miljö- och kvinnorörelsen i den råa betongen på väggarna i överklassens närmaste tunnelbanestation. Tack vare henne och konstnärsvännen Vera Nilsson ställde alla partier i riksdagen sig bakom konststatsningen i Stockholms tunnelbanemiljö, vilket kom att bli ett unikt konstprojekt för Sverige!

En tidig feministisk ikon inom konstvärlden är Meret Oppenheim. Hon fanns med i det manliga konstnärsgänget i Paris på 30-talet, berättar Rebecka Wigh, men hon betraktades av kollegerna som en femme enfant, alltså inte som en helt jämställd konstnär utan mer som en utlevande och barnslig kvinna. Hennes pälskopp och högklackade skor ihopbundna som en uppskuren fågel med krås runt klacken fick många efterföljare. Konsthistoriken Giselda Pollock skriver i *Konstfeminism* om den svenska

konstnären Ann-Sofi Sidén som tidigt använde installationer och video i sina undersökande och berättande verk. Ibland kan de tyckas alltför lika en teve-dokumentär men Pollock ser i videoinstallationen *Warte Mal!* en klar koppling till konsthistoriens stora verk med prostituerade som modeller t ex Tizians *Venus* och Picassos *Demoiselles d'Avignon*. Ann-Sofi Sidén har i sin video filmat prostituerade från Östeuropa. Hon har levt och umgåtts med dem och satt in sitt eget liv i förhållande till deras. Flera konstnärer intresserade sig för kvinnligheten som ett spel av roller. En av de mer mönsterbildande är den amerikanska fotografen Cindy Sherman. I sin idag klassiska serie *Untitled Film Stills* iscensätter hon porträtt av sig själv och prövar olika förklädnader - från horan till madonnan - alltid med den manliga blicken på sig. Den svenska konstnären Maria Friberg vänder på begreppen, använder sin kvinnliga blick och fotograferar män i kostym, fördjupar sig i deras maskulinitet och makt, ser osäkerheten och hur de tappat greppet. I hennes verk *Almost There* (2000) flyter män iklädda kostym omkring i en bassäng. I *Confront Me Back* (1997) är kostymmannen hoptryckt i baksätet på en bil med växelspaken upptryckt vid låret.

Efter detta starka feministiska genomslag i konsten är det numera lika många av båda könen som intar konstskolorna. Manlighet är inte längre norm som konstnär! Vad som däremot fattas på konstscenen idag är verk av våra asylsökande, invandrare och nysvenskar...

Karin Lundquist (text och foto)